

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România

▪ cărți

Bohus, Kata - Peter Hallama - Stephan Stach (eds.): *Growing in the Shadow of Antifascism. Remembering the Holocaust in State-Socialist Eastern Europe*. Budapest: Central European University Press, 2022. 340 p.

Pusă în slujba Războiului Rece ideologia antifascistă a umbrit narațiunea despre Holocaust în statele comuniste din Europa de Est. Acest lucru a dus la convingerea occidentală că în blocul sovietic a existat o suprimare sistematică a memoriei Holocaustului. Dincolo de contestarea opoziției eronate dintre „falsificarea comunistă” a istoriei și interpretarea „autentică reprimată” a tragediei evreiești, lucrarea de față prezintă și analizează modul în care a fost conceptualizat Holocaustul în părțile Europei aflate sub dominație sovietică. Autorii volumului oferă diverse interpretări ale relației dintre antifascism și memoria Holocaustului, argumentând că predominanța agendei antifasciste și recunoașterea Holocaustului erau departe de a se exclude reciproc. Interacțiunile au inclus negocieri, trimiteri reciproce între argumente și împrumuturi. Studiile de caz descriu modul în care atât indivizii, cât și instituțiile au reușit să folosească antifascismul ca un cadru pentru a testa și a lărgi limitele discuției despre genocidul nazist. Studiile se bazează pe noua istoriografie a comunismului, concentrându-se pe viața cotidiană și pe agenția individuală, dezvăluind formarea unei mari varietăți de practici locale de memorie.

Volumul poate fi vizualizat integral [aici](#).

Mai multe informații găsiți pe pagina editurii, [aici](#).

Borggräfe, Henning - Akim Jah (eds.): *Deportations in the Nazi Era. Sources and Research*. De Gruyter Oldenbourg, 2023. 533 p. <https://doi.org/10.1515/9783110746464>

În perioada nazistă, aproximativ trei milioane de evrei - jumătate din victimele Holocaustului - au fost deportați din Reichul german, din teritoriile ocupate, precum și din țările aliate naziștilor și trimiși în ghetouri, lagăre și centre de exterminare. De asemenea, poliția și SS au deportat zeci de mii de șinti și romi, în principal în lagărul de concentrare și exterminare de la Auschwitz, unde majoritatea au fost uciși. Deportările au fost în centrul persecuției și exterminării național-socialiste. În noiembrie 2020, o conferință internațională organizată de Arhivele Arolsen s-a axat pe diferitele surse istorice referitoare la deportări, pe potențialul lor în cercetare, respectiv pe metodele digitale de catalogare a acestora. De asemenea, conferința a explorat noi abordări în cercetarea istoriografică. Volumul de față cuprinde peste 20 de contribuții ale unor cercetători din diferite țări și cu o varietate de perspective și întrebări. Accentul geografic principal este pus

pe deportările din Reichul german și din Europa de Sud-Est ocupată de Germania. România este prezentă printr-un studiu semnat de Viorel Achim, intitulat „The Petitions of Roma Deportees as a Source for the Study of the Deportation Sites in Transnistria” [Petițiile romilor deportați ca sursă istoriografică pentru studiul siturilor de deportare din Transnistria].

Mai multe informații găsiți pe pagina editurii, [aici](#).

Derzsi, Julia: *Delict și pedeapsă. Justiție penală în orașele săsești din Transilvania în secolul al XVI-lea*. Egyetemi Műhely Kiadó, 2022. 348 p.

Cartea urmărește funcționarea sistemului de justiție penală în orașele săsești din secolul al XVI-lea, identificând normele locale și generale care guvernau viața comunitară și determinau structura și regulile de organizare a instituțiilor publice. Cercetarea se bazează în mare parte pe materialul arhivistic păstrat din cele mai importante trei orașe săsești: Sibiu, Brașov și Bistrița. Aceste orașe au fost reprezentative pentru un grup vocal al societății transilvănene în secolul al XVI-lea prin uniunea lor politică, administrativă și juridică, nu numai pentru că reprezentanții lor au participat la crearea noii formațiuni statale bazată pe regimul de stări, ci și datorită caracterului lor specific de *respublica*. Aveau o administrație bine dezvoltată și diferențiată, cancelarii bine funcționale, dar erau și centrele așezărilor rurale din jur, cu o populație mixtă din punct de vedere etnic, adevărate fortărețe economice și culturale din Transilvania de Sud și de Nord.

Alte informații despre carte găsiți [aici](#).

Matei, Petre: *Mișcarea romă din România în presa interbelică: 1933-1941*. Cluj-Napoca: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale - Editura Institutului pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, 2022. 915 p.

Volumul își propune să contribuie la o mai bună cunoaștere a istoriei romilor din România interbelică. Atunci, romii au devenit pentru prima oară în istoria lor activi politic, au înființat numeroase organizații, și-au exprimat revendicările, au organizat adunări, au negociat cu autoritățile. Romii nu sunt și nu trebuie percepuți deci ca fiind exclusiv victime ale istoriei, ci au dreptul la o perspectivă mai echilibrată. Au fost și actori activi ai istoriei, s-au organizat, au militat pentru drepturile lor, au înființat în acea perioadă primele grădinițe pentru copiii romi (fapt ignorat în prezent), au inițiat cercuri ale femeilor rome, chiar echipe de fotbal, atunci au început să se facă remarcă primii literați romi din România, aveau loc dezbateri cu privire la înființarea unui muzeu rom, erau discutate și puse în practică modalități de acordare de asistență juridică și socială. Și, tot pentru prima oară, romii au avut propriile lor ziare prin intermediul cărora, între 1933 și 1941, și-au făcut auzită vocea. Prin ignorarea acestei mișcări, cunoașterea și implicit recunoașterea romilor din România rămân deficitare, cu consecințe nedorite atât asupra romilor (necunoașterea propriei istorii), cât și asupra majoritarilor, relațiile romi-neromi fiind minate de tensiuni și neîncredere (cel mai la îndemână exemplu fiind

controversa „rom” versus „țigan”). Acest volum pune la dispoziția celor interesați o nouă categorie de surse sub forma articolelor de presă (romă și neromă) care surprind manifestările organizatorice, politice, culturale, reproduc platforme-program, diferite dezbateri, și permit înțelegerea raporturilor dintre romi, români și alte grupuri etnice (maghiari, evrei, germani etc.).

Mai multe informații găsiți [aici](#).

Marin, Irina: *Kleine Geschichte des Banats. Umkämpfte Grenzen im östlichen Europa*. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2023. 248 p.

Banatul, regiunea multiethnică și multiconfesională situată în zona geopolitică de conflict dintre Sfântul Imperiu Roman, Imperiul Habsburgic, Imperiul Otoman și Imperiul Rus, este astăzi împărțită între România, Serbia și Ungaria. În ultimii 400 de ani echilibrul de putere și frontierele politice din această parte a Europei de Sud-Est s-au schimbat de mai multe ori, cel mai recent în urma divizării teritoriale de după Primul Război Mondial. Lucrarea de față descrie efectele acestor schimbări asupra locuitorilor din Banat până în trecutul recent. În acest volum bine fundamentat și ușor de citit, Irina Marin prezintă istoria acestei regiuni unui public larg. Traducerea realizată de Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas e.V. (IKGS) de la Ludwig-Maximilians-Universität din München face acum ca această monografie, care a fost publicată pentru prima dată în limba engleză, să fie accesibilă unui public cititor de limbă germană.

Mai multe informații [aici](#).

Nagy Ákos: *Gazdasági és társadalmi változások egy nem kollektivizált maroszséki faluban*. [Schimbări economice și sociale într-un sat ne colectivizat în județul Mureș] (Dissertationes Ethnographicae Transylvanicae.) Editat de Jakab Albert Zsolt. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság, 2022. 182 p.

Volumul urmărește istoria socială și strategiile economice ale unui sat maghiar, Sâmbriaș (județul Mureș) pe parcursul secolului al XX-lea. Acest sat nu a fost colectivizat, ceea ce a avut consecințe particulare pe plan social și economic, ce definesc până azi viața de zi cu zi a localității. Cercetarea este bazată pe interviuri realizate cu localnici, documente contemporane și surse de arhivă.

Scopul cercetării era analiza tentativei de colectivizare în Sâmbriaș și prezentarea consecințelor sociale, economice și culturale cauzate de ne colectivizarea localității. Întrebările la care s-a căutat răspuns au fost următoarele: oare acest statut particular de a fi ne colectivizat era benefic sau mai mult un dezavantaj pentru satul respectiv? Care au fost strategiile economice alternative care au luat naștere după colectivizarea eșuată și care au fost strategiile de agricultură care au supraviețuit sau chiar s-au întărit tot din acest motiv? Ce situație socială și culturală specifică s-a produs în Sâmbriaș după ce localitatea a scăpat de colectivizarea care a transformat structura socială din majoritatea satelor din Ardeal? Aceste întrebări au fost

analizate comparând datele culese cu datele localităților învecinate.

Prin cercetarea de teren, interviuri și statisticile analizate s-a constatat că problemele actuale specifice zonelor rurale din România nu au ocolit nici Sâmbriașul. Migrația forței de muncă, sporul natural negativ, îmbătrânirea populației și declinul economic sunt resimțite și în acest sat. Totuși, situația periferică și structura socială tradițională au contribuit la păstrarea până azi a caracterului etnic, religios și agrar specific al satului.

Volumul integral poate fi vizualizat [aici](#).

Pál, Judit - Vlad Popovici - Oana Sorescu-Iudean (eds.): *Elites, Groups, and Networks in East-Central and South-East Europe in the Long 19th Century*. Leiden, The Netherlands: Brill, 2022. doi: <https://doi.org/10.30965/9783657795215>

Elitele trebuie privite și abordate mai degrabă ca entități sociale gregare (grupuri, rețele) decât ca indivizi remarcabili. Volumul își propune să exploreze elitele din Europa Central-Estică și de Sud-Est în cursul secolului al XIX-lea din perspectiva tendințelor lor gregare (adică a caracterului de grup), să evalueze rolul acestora din urmă în deciziile și agenda elitelor și să observe transformările aduse în această privință de schimbarea peisajului social și politic.

În timp ce tendințele gregare ale membrilor elitei își aveau rădăcinile în perspectivele lor comune, în interesele lor reciproce sau în comuniunea modelelor culturale, este clar că, în timpul procesului de formare a grupului, legăturile de rudenie au jucat un rol incontestabil, deși probabil că nu au reprezentat niciodată un factor causal.

Volumul acoperă cercetările asupra elitelor de la începutul secolului al XVIII-lea până în perioada interbelică, concentrându-se asupra Banatului, Basarabiei, Boemiei, Bulgariei, Dalmației, Ungariei, României, Serbiei, Sloveniei, precum și analizând Austria și Austro-Ungaria în ansamblu.

Mai multe informații găsiți pe pagina web a editurii, [aici](#).

Szuszámi Zsuzsanna: *A művészeti útkeresés változatai a romániai magyar időszaki sajtóban (1965-1975)*. [Demersuri artistice în presa maghiară din România: 1965-1975] Kolozsvár: Scientia Kiadó, 2023. 206 p.

Perioada așa-numitei deschideri culturale dintre 1965 și 1975 este un subiect fascinant și, fiind suficient de îndepărtată în timp, constituie o perioadă ce poate fi analizată și din punct de vedere istoric. Moartea lui Gheorghe Gheorghiu Dej a provocat o schimbare uriașă în societatea românească și, în timp ce succesorul său, Nicolae Ceaușescu, se acomoda cu noua sa poziție și își găsea locul printre liderii Europei de Est, respectiv în umbra puterii sovietice, societatea românească se bucura de o anumită prosperitate economică și se putea exprima mai liber în artă și literatură. Artiștii, scriitorii și jurnaliștii care au trăit atunci numesc această perioadă „epoca de aur” a culturii maghiare din România, referindu-se astfel și la anii ce au urmat până la

sfârșitul deceniului. Cartea îl poartă pe cititor într-un tur al evenimentelor și lucrărilor din această perioadă.

Mai multe informații găsiți pe pagina editurii, [aici](#).

Vajda András: *Kultúra, kontextus, kommunikáció. Egyetemi jegyzet a közkapcsolatok a kultúrában tantárgyhoz*. [Cultură, context, comunicare. Curs universitar pentru disciplina relații publice în sectorul cultural] (Kultúra - kommunikáció - közösség, 1.) Editat de Jakab Albert Zsolt. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság - Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2022. 184 p.

Volumul de față reprezintă prima lucrare dintr-o serie nouă a Asociației Etnografice „Kriza János”, colecție dedicată studenților de la specializarea Comunicare și relații publice, precum și savanților din domeniul etnografiei și a științelor sociale.

Ritmul accelerat al migrației, transformarea mass-mediei, schimbările obiceiurilor de consum, evoluția instrumentelor digitale și a internetului, respectiv caracterul tot mai complex al comunicării a avut ca rezultat transformarea sistemului de valori și formarea unor noi inegalități sociale. Toate acestea au un efect asupra producerii, păstrării, prezentării, cercetării, precum și a consumului bunurilor culturale, procese ce trebuie urmărite de către cei care lucrează cu/în sectorul cultural. Este o situație care impune noi provocări atât cercetătorilor care studiază teoria culturii, cât și managerilor culturali, respectiv celor care lucrează în domeniul relațiilor publice în sfera culturii. Aceste transformări impun necesitatea reconceptualizării rolului social al culturii, a patrimonializării valorilor culturale și a formelor de patrimonializare, precum și a conținutului și a structurii cunoștințelor necesare în îndeplinirea sarcinilor din cadrul sectorului cultural. Volumul de față a fost realizat pentru studenții de la specializarea Comunicare și relații publice, oferind material didactic pentru înțelegerea activităților de relații publice din sectorul cultural.

Volumul integral poate fi vizualizat [aici](#).

■ reviste, articole

Matei, Petre: Roma Deportations to Transnistria During WWII: Between Central Decision-Making and Local Initiatives”. S: *I.M.O.N. Shoah: Intervention. Methods. Documentation*. 2/2022, 26-50 pp. https://doi.org/10.23777/sn.0222/art_pmat01.

Articolul tratează problema complicată a deportării romilor în Transnistria de către autoritățile române în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Cercetarea de față își propune să răspundă la două întrebări majore. În primul rând, ea încearcă să explice cum un stat suveran precum România, care nu era ocupat de Germania, a deportat aproximativ 25.000 de romi. În al doilea rând, se concentrează pe explicarea marilor diferențe între cele suferite de diverse categorii de

romi sau de romi din diferite regiuni, orașe și localități. După o scurtă prezentare a principalelor erori ale explicațiilor oferite de literatura de specialitate (de exemplu interesul excesiv pentru elite și Antonescu sau concentrarea pe naționalismul cu un caracter antiroma), analiza se axează asupra contextelor locale. Principala concluzie a articolului este că aceste deportări nu au fost nici rezultatul presiunii germane, nici al unor curente contemporane, cum ar fi influența eugeniei asupra guvernului român, ci mai degrabă consecința excluderii îndelungate a romilor de către actorii locali. Criminalizarea romilor de către Poliția Română a fost agravată de evoluții recente, cum ar fi dispariția meseriilor și serviciilor tradiționale ale romilor, creșterea pauperismului și sedentarizarea accelerată a romilor. Aceste schimbări au provocat frustrarea autorităților locale, care apoi au exercitat o influență considerabilă asupra deciziei lui Antonescu de a-i deporta pe romi în Transnistria. Odată ce Antonescu a dat ordinul de deportare, acesta a fost interpretat și pus în aplicare de autoritățile locale în funcție de propriile convingeri și interese.

Magyar Kisebbség 2022/1-2

Numărul actual al revistei intitulat *Az erdélyi magyarság oktatási, demográfiai, egészségügyi és gazdasági helyzete* [Situația educațională, demografică, de sănătate și economică a maghiarilor din Transilvania] cuprinde articole bazate pe cercetări derulate în cadrul organizației Erdélystat. Timp de patru ani, pe lângă altele, organizația și portalul [Erdélystat](#) (Serviciul de statistică transilvănean) s-a ocupat de organizarea, ilustrarea și interpretarea datelor statistice privind Transilvania și comunitatea maghiară din România. După patru ani de la lansarea sa publică, subpagina statistică a Erdélystat a fost închisă. Studiile incluse în numărul actual al revistei *Magyar Kisebbség* sunt semnate de următorii autori: Barna Gergő, Bíró Ádám-Attila, Deák Attila, Kapitány Balázs, Gálfi Pálma, Nagy Noémi, Lukács Andrea, Csata István, Gáspár Szeréna, Csata Zsombor, Tóth-Batizán Emese Emőke, Lorenzovici László, Csíki Ottó, Szabó Laura.

REGIO 2022/3

Acest număr conține un bloc tematic axat pe istoria culturală, mai specific literatura sașilor din Transilvania pe parcursul secolului al XX-lea. Ingrid Schiel semnează un articol care abordează istoria sașilor transilvăneni, iar Balogh F. András contribuie cu un studiu despre literatura produsă în limba germană în această regiune. Studiile sunt urmate de două interviuri realizate de către Balogh F. András, respectiv Tar Gabriella-Nóra cu personalități marcante ale minorității germane: scriitorul și cercetătorul Joachim Wittstock, respectiv scriitorul și pastorul Eginold Schlattner. Din acest număr mai semnalăm un studiu semnat de Székely István și Toró Tibor despre unele caracteristici și aspecte problematice ale sistemului de vot prin corespondență utilizat în Ungaria prin care etnicii maghiari cu dublă cetățenie din țările învecinate Ungariei își pot exercita drepturile electorale.

Toate studiile pot fi vizualizate integral pe pagina web a revistei, [aici](#).

■ proiecte, rapoarte de cercetare

Telegdi-Csetri Áron - Mara Birou - Alina Bărbuță (eds.): *Copiii rămași în urmă de migrația forței de muncă: sprijinirea familiilor transnaționale din Republica Moldova și Ucraina în UE (CASTLE)*. ICMPD / 2021 / MPF-357-004. 2022.

A fost publicat pe site-ul Centrului pentru Studiul Familiilor Transnaționale [[Centre for the Study of Transnational Families](#)] raportul de cercetare intitulat *Copiii rămași în urmă de migrația forței de muncă: sprijinirea familiilor transnaționale din Republica Moldova și Ucraina în UE (CASTLE)*. Raportul este realizat de cercetătorii de la Universitatea Babeș-Bolyai, Institutul Ucrainean de Cercetare Socială Oleksandr Yaremenko, Academia de Studii Economice din Moldova, sprijiniți de Fundația Terre des Hommes, delegațiile din România, Ucraina și Moldova, și reprezintă o primă prelucrare a datelor obținute pe parcursul cercetării CASTEL - „*Children Left Behind by Labour Migration: Supporting Moldovan and Ukrainian Transnational Families in the EU*”

Acțiunea CASTLE („Copiii lăsați în urmă de migrația forței de muncă: Sprijinirea familiilor transnaționale moldovenești și ucrainene în UE”) este cofinanțată de Uniunea Europeană, contractată de Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicii de Migrație (ICMPD) prin Facilitatea de Parteneriat pentru Migrație (MPF).

Raportul poate fi accesat [aici](#).

Conținuturi noi pe portalul academic [Erdélyi Magyar Adatbank](#)

Portalul academic Erdélyi Magyar Adatbank (Banca de date maghiară din Transilvania) a fost îmbogățit recent cu următoarele patru baze de date noi: lucrări de istorie locală, personalități marcante din Transilvania, interviuri biografice, respectiv cu un inventar al moștenirii etnografului Domokos Pál Péter, cea din urmă încadrându-se în Colecția Moșteniri.

■ anunțuri

Conferința internațională ASN Europe 2023 Cluj

Universitatea Babeș-Bolyai, în colaborare cu Asociația pentru Studiul Naționalităților (Association for the Study of Nationalities, ASN), organizează o conferință comună intitulată „Reframing Nationalism and Populism in the Context of Securitization: Political Struggles and Scholarly

Debates", care va avea loc în perioada 6-8 iulie 2023 la Cluj-Napoca, România. Conferința este co-organizată de Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării și Facultatea de Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității Babeș-Bolyai, împreună cu Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale (ISPMN).

Termenul-limită pentru aplicare: 31 martie 2023.

Mai multe informații găsiți pe pagina web a conferinței: <https://asncluj2023.ro/>

■ despre buletinul informativ Noutăți

Scopul proiectului este colectarea și difuzarea informațiilor despre lucrările științifice recent apărute în domeniul cercetării minorităților naționale din România, respectiv evenimentele de importanță majoră din această arie. Lucrările științifice și evenimentele incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesați să coopereze la realizarea buletinului informativ sunt rugați să ne contacteze la adresa: centru.doc@ispmn.gov.ro.